

ОММАВИЙ ТАДБИРЛАРНИ ЎТКАЗИШ ЖАРАЁНИДА ЖАМОАТ ТАРТИБИ ВА ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИ БУЗИЛИШИНING ОЛДИНИ ОЛИШГА ҚАРАТИЛГАН МАЪМУРИЙ ЧОРАЛАР

П. К. Шагилов

Ўзбекистон Республикаси жамоат хавфсизлиги университети магистратура тингловчиси, майор

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада оммавий тадбирларни ўтказиш вақтида жамоат тартиби бузилган вақтда унга нисбатан қўлланилиши мумкин бўлган ҳуқуқий таъсир чоралари кенг ёритилган. Бунда асосий эътибор оммавий тадбирлар вақтида жамоат хавфсизлигини таъминлаш чоралари, фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш, уларнинг мол-мулкларини ҳар хил жиноий тажовузлардан ҳимоя қилиш бўйича кўплаб олим ва мутахассисларнинг фикрлари назарий жиҳатдан таҳлил қилинган. Шунингдек, оммавий тадбирларни тайёрлаш ва ўтказиш шароитида жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибини бузилишининг олдини олишга қаратилган мажбурлов чоралари тушунчаси, унинг таркиби ва турлари ҳақида мулоҳазалар берилган.

Таянч сўзлар: оммавий тадбирлар, жамоат хавфсизлиги, жамоат тартиби, давлат хавфсизлиги, шахсий хавфсизлик, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, маъмурий чоралар, маъмурий-ҳуқуқий нормалар, фавқулодда вазиятлар.

ADMINISTRATIVE MEASURES AIMED AT PREVENTING VIOLATIONS OF PUBLIC ORDER AND PUBLIC SECURITY DURING MASS EVENTS

ABSTRACT

This article describes in detail the legal sanctions that can be applied to him in case of violation of public order during public events. The main attention is paid to the theoretical analysis of the views of many scientists and specialists on measures to ensure public safety during mass events, ensuring the rights and freedoms of citizens, protecting their property from various criminal encroachments. It also provides feedback on the concept, composition and types of coercive measures aimed at preventing violations of public safety and public order in the preparation and conduct of public events.

Keywords: mass events, public security, public order, state security, personal security, crime prevention, administrative measures, administrative and legal norms, emergency situations.

КИРИШ

Маъмурий мажбурлов чораларининг тушунчаси, мазмуни ва таснифи, хусусан, маъмурий огоҳлантириш чораларининг ҳуқуқий моҳияти маъмуриятшунос олимлар ўртасида узок вақтдан бери муҳокама қилинаётган мавзу бўлиб келган.

Аксарият ҳуқуқшунослар сўзсиз маъмурий профилактика чораларини маъмурий мажбурлаш чоралари сифатида таснифлайдилар. Масалан, И.В.Максимов маъмурий мажбурлов чораларини таснифлаш белгиси сифатида таснифлаш учун уларнинг предметга хос мақсадини ажратиб кўрсатади, унга кўра **жазо йўналиши** (маъмурий жазо шаклида), **профилактика-мажбурий йўналиш** (маъмурий профилактика чоралари ва маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишлар бўйича иш юритишни таъминлаш чора-тадбирлари шаклида), **реабилитация йўналиши** (маъмурий ва тиклаш чоралари шаклида) ва **профилактика йўналишларига** (маъмурий огоҳлантириш чоралари шаклида) [1] бўлиш мумкин.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

В.М.Манохин эса, замонавий даврда маъмурий мажбурлов чораларини, маъмурий жазо ва турли хил хавфсизлик чоралари деб таъкидлаб, уларни икки гуруҳга ажратади, яъни **биринчиси** хавфсизлик ва тартибни таъминлаш ва ҳимоя қилишга қаратилган чора-тадбирлар ва **иккинчиси** маъмурий жавобгарликка тортишни таъминлайдиган чоралар. Биринчи гуруҳда у бундай чора-тадбирларни ажратиб кўрсатганининг сабаби, уларнинг амалга оширилиши чоралар қўлланиладиган шахслар томонидан ҳуқуқбузарликлар содир этилиши билан боғлиқ эмас. Улар ўз моҳиятига кўра профилактик характерга эга бўлиб, давлат зарурати билан боғлиқ ҳолда қўлланиладиган маъмурий мажбурлов чораларини ҳамда назорат-профилактика характеридаги чора-тадбирларни жамлайди. Иккинчи гуруҳга эса ҳуқуқбузарлик асосида қўлланиладиган турли хил маъмурий ва мажбурлов чоралари киради, яъни бу маъмурий-профилактика чоралари ва маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишлар бўйича иш юритишни таъминлайдиган чоралардир.[2]

Кўп жиҳатдан шунга ўхшаш позиция А.Ю.Соколов асарларида ҳам келтирилган бўлиб, маъмурий мажбурлаш чораларини, жумладан, маъмурий ва тиклаш характердаги чораларни қўллаш қонунга хилоф ҳаракат туфайли содир бўлганлигини кўрсатади.[3]

Бошқа муаллифлар маъмурий ва профилактика чоралари доирасини сезиларли даражада чеклайдилар, гарчи улар маъмурий ва мажбурият чоралари тизимидан тубдан истисно деб ҳисобламасалар ҳам. Хусусан, Д.Н.Бахрах, табақалаш мезони сифатида амалга ошириш учун маъмурий-мажбурий воситалар қўлланилишини бевосита мақсад қилиб олган ҳолда, профилактика, жазо чоралари ва маъмурий тиклаш чораларини ажратиб кўрсатади. Шу билан бирга, муаллифнинг хулосаларида давлат ва шаҳар ҳокимияти органлари томонидан жамоат тартибини сақлаш мақсадида ўрнатилган турли қўшимча мажбуриятлар ва чекловларни белгилаш имконияти маъмурий ва профилактика мажбурият чоралари сифатида рад этилган. Шу билан бирга, у давлат мажбуриятининг маъмурий профилактика чораларини қўллаш учун фақат жиддий хавф туғдирадиган (хусусан, фавқулодда ҳолат эълон қилинганда) ва истисно ҳолатлар сифатида қараладиган омилларнинг пайдо бўлиши асос бўлиши мумкин, деб ҳисоблайди.[4]

А.Б.Агапов маъмурий мажбуриятни давлат ҳокимияти органлари мансабдор шахсларининг турли субъектларга нисбатан мулк ва бошқа мол-мулкка нисбатан чеклашларни қўллайдиган оммавий-ихтиёрий фаолияти деб қарайди. Маъмурий мажбуриятнинг таркиби, унинг фикрича, **мансабдор мажбурият чоралари, маъмурий санкция** (улар маъмурий жавобгарлик чоралари ҳисобланмайди) ва **маъмурий жазолардан** иборат. Кўриниб турибдики, маъмурий огоҳлантириш чоралари у томонидан мустақил гуруҳ сифатида кўриб чиқилмайди. Шу билан бирга, расмий мажбурият чораларининг моҳиятини тавсифлашда А.Б.Агапов назорат фаолиятини амалга ошириш доирасида давлат органлари мансабдор шахслари томонидан қўлланилиши мумкин бўлган турли хил чораларни айтиб ўтади. Улар орасида одатда назорат ва профилактика (турли назорат ва назорат текширувларини амалга ошириш) тушунилади.[5]

Шундай қилиб, муаллифлар ва бошқа маъмурий олимлар томонидан у ёки бу тарзда қайд этилган маъмурий огоҳлантириш чоралари маъмурий мажбурият чоралари қаторига киради. Уларнинг куч-мажбурий табиати ҳукмрон субъектнинг субъект объектларининг хулқ-атвори ва фаолиятига ўз иродасига қарши ҳал қилувчи таъсир кўрсатишга қодирлиги билан боғлиқ бўлиб, бу мажбурий мазмунга эга бўлган ҳар қандай турдаги ижтимоий алоқаларга хос хусусиятдир.

Ушбу турдаги маъмурий-мажбурий чоралар уларни қўллаш асосларидаги сезиларли фарқлар туфайли бир ҳил эмас. Шу муносабат билан уларнинг иккита кичик турини ажратиб кўрсатадиган маъмурият олимларининг нуқтаи назарини қўллаб-қувватлаш керак, яъни давлат заруратидан келиб чиққан ҳолда амалга ошириладиган маъмурий огоҳлантириш чоралари ва назорат-профилактика чоралари.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Маъмурий профилактика чоралари тушунчасининг таърифини шакллантиришда кўплаб муаллифлар уларни қўллаш мақсадларини аниқ ажратиб кўрсатадилар. Шундай қилиб, А.Е.Лунев маъмурий огоҳлантириш чоралари ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, фуқароларнинг жамият олдидаги ҳуқуқий ва бошқа мажбуриятларини бажаришдан бўйин товлаш истагини бартараф этиш, табиий офатлар оқибатларининг олдини олиш, бундай оқибатларнинг тарқалишини маҳаллийлаштириш чораларини кўриш орқали жамият хавфсизлигини таъминлашга қаратилган, шунингдек, уларга қарши кураш деб ҳисоблайди.[6]

А.В.Мелехин маъмурий огоҳлантириш чораларини қўллашдан мақсад эҳтимолий ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, шунингдек, жамоат хавфсизлигига таҳдид солувчи бошқа ҳодисаларнинг олдини олишдан иборат деб ҳисоблаб, худди шундай позицияни тутуди; уларнинг оқибатларини бартараф этиш учун зарур шарт-шароитларни яратиш.[7]

А.В.Серегиннинг таъкидлашича, маъмурий-профилактика чоратдбирлари инсон ҳаёти ва соғлиғини, жамоат ва давлат манфаатларини ҳимоя қилиш, шунингдек, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш зарурати туфайли шахс томонидан содир этилган аниқ ҳуқуқбузарлик бўлмаганда амалга оширилади.[8]

А.П.Клюшниченко ушбу турдаги маъмурий мажбурият чораларининг асосий белгиси сифатида уларнинг аниқ белгиланган профилактика хусусиятларини кўрсатади, яъни агар жамият манфаатлари маълум бир таҳдид остида қолса, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, алоҳида ҳолатларда жамият хавфсизлигини таъминлаш учун маъмурий-ҳуқуқий таъсир кўрсатиш воситаларидан фойдаланишга имкон беради.[9]

И.Е.Бочкаревнинг таъкидлашича, маъмурий огоҳлантириш чоралари – бу ваколатли шахсларнинг маъмурий-ҳуқуқий нормалар тасарруфида назарда

тутилган, қонунда белгиланган ҳолатлар юзага келганда амалга ошириладиган, ҳуқуқбузарликларнинг объектив равишда ноқонуний характердаги хатти-ҳаракатларнинг олдини олиш, уларнинг салбий оқибатларининг олдини олиш, шунингдек, шахсий хавфсизлик ёки давлат ёки маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, юридик шахслар ва жамоат бирлашмаларининг нормал фаолиятига таҳдид соладиган вазиятларнинг олдини олиш билан боғлиқ маълум бир маъмурий процессуал тартиб асосида амалга ошириладиган операциялари ва ҳаракатларидир.[10]

А.П.Кореневнинг таърифини ҳам таъкидлаш мумкин, унга кўра маъмурий профилактика чоралари сифатида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва уларнинг зарарли оқибатларини олдини олиш воситалари ва усулларини, шунингдек, одамларнинг ҳаёти ва шахсий хавфсизлигига, давлат органлари ва юридик шахсларнинг нормал фаолиятига таҳдид солувчи омилларнинг пайдо бўлишини ҳисобга олиш керак.[11]

ХУЛОСА

Юқоридаги фикрларга асосланиб, маъмурий ва профилактика чораларини қўллашнинг **иккита мақсадини** аниқлаш мумкин: **а) ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва б) жамоат хавфсизлигига таҳдид солувчи ҳодисалар оқибатларининг олдини олиш.** Ушбу мақсадларга мувофиқ, аллақачон номланган бундай чора-тадбирларнинг икки турини ажратиш кўрсатиш керак.

Оммавий тадбирларни тайёрлаш ва ўтказиш шароитида жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибини бузилишининг олдини олишга қаратилган мажбурлов чоралари таркибида ҳам уларнинг иккала кичик турини аниқлаш керак.

Давлат заруриятидан келиб чиққан ҳолда амалга ошириладиган маъмурий-профилактика чоралари ваколатли органларнинг мансабдор шахслари томонидан давлатнинг нормал фаолиятига тўсқинлик қиладиган ҳар қандай фавқулодда вазиятларни бартараф этиш учун қўлланилиши мумкин.[12]

Ушбу чора-тадбирлар гуруҳи махсус маъмурий-ҳуқуқий режимлар жорий этилган ва бошқа ҳудудларнинг ҳаётини тўғри таъминлаш учун талабларни белгилайдиган норматив ҳужжатларда келтирилган.

Маъмурий-ҳуқуқий режим сифатида фуқаролар ва ташкилотларнинг маъмурий ҳуқуқ нормалари билан белгиланадиган, ўрнатилиши уларнинг

хуқуқларини чеклаш ва уларга қўшимча мажбуриятларни юклаш билан боғлиқ бўлган фаолият тартибини қонун ҳужжатларида назарда тутилган уни жорий этиш асослари билан боғлиқ муаммоларни кўриб чиқиш керак.[13]

Махсус режимни жорий этиш давлат аппаратининг нормал фаолиятини тиклаш, фавқулодда вазиятларни бартараф этиш ва давлат бошқарувининг муайян бўғинида ҳуқуқбузарликлар содир этилишининг олдини олиш билан боғлиқ бўлган маъмурий ҳуқуқий муносабатлар субъектлари фаолиятининг алоҳида тартибини назарда тутди.[14] Бундай чоралар, биринчи навбатда, ҳарбий ҳолат ва фавқулодда ҳолат тўғрисидаги конституциявий қонунларда мавжуд.

REFERENCES

1. Қаранг: Максимов И.В. Административные наказания. М.: Норма, 2009. С. 37.
2. Қаранг: Манохин В.М. Административное право России: учебник. Саратов: Ай Пи Эр Медиа, 2010. С. 99-101.
3. Қаранг: Соколов А.Ю. Административная ответственность в Российской Федерации: учебное пособие. Саратов: Изд-во ФГБОУ ВПО «СГЮА», 2013. С. 12.
4. Қаранг: Бахрах Д.Н. Административное право России: учебник. 3-е изд., исправ. и доп. М.: Эксмо, 2007. С. 383-384.
5. Қаранг: Агапов А.Б. Административное право: учебник. 4-е изд., перераб. и доп. М.: Дашков и К, 2005. С. 388-390.
6. Қаранг: Советское административное право. Методы и формы государственного управления / под ред. Ю.М. Козлова, Б.М. Лазарева, А.Е. Лунева, М.И. Пискотина. М.: Юрид. лит., 1977. С. 121.
7. Қаранг: Мелехин А.В. Административное право Российской Федерации: учебник. М.: Московская финансово-промышленная академия, 2011. С. 301.
8. Қаранг: Серёгин А.В. Советский общественный порядок и административно-правовые средства его укрепления: учебное пособие. М.: Изд-во Академии МВД СССР, 1975. С. 45.
9. Қаранг: Ключниченко А.П. Меры административного принуждения, применяемые милицией. Понятие. Классификация. Системовыражение: учебное пособие. Киев: Киевская ВШ МВД СССР, 1975. С. 51.

10. Қаранг: Бочкарёв И.Е. Административно-предупредительные меры, применяемые милицией (по материалам органов внутренних дел Нижегородской области): дис. ... канд. юрид. наук. М., 2001. С. 45-46.
11. Қаранг: Коренев А.П. Административное право России: учебник. В 3-х частях. Часть 1. М.: Щит-М, 1999. С. 199.
12. Қаранг: Конин Н.М., Маторина Е.И. Административное право: учебник для бакалавров. М.: Юрайт, 2014. С. 153.
13. Қаранг: Административное право: учебник / под ред. Л.Л. Попова, М.С. Студеникиной. М.: Норма, 2008. С. 363.